

»V nobenem okolju se ne počutim popolnoma doma.«

Intervju z Majdo Kne*

Abstract

»No Environment Makes me Feel at Home.« An Interview with Majda Kne.

The following interview is with Majda Kne, a modern Slovenian poet and bookseller, cultural events manager and occasional translator. As an author of two collections of poems (published in 1978 and 1980) she influenced the Slovenian history of literature. Her lesbian verses were contextualized by the Slovenian literary scene in the *Lesbo* magazine 20 years after her debut was released. The interview talks about her early attempts in the Slovenian literary scene, feedback about her heightened style and describes the passing time. It plunges into the question about the formation of her poetic imaginarium and introduces her opinion about dividing literature into lesbian or some other divisions and how (un)important this is. It also focuses on the interviewee's relation with personal life circumstances and their influences on writing.

Keywords: lesbian poetry, literary scene, integration, reception, poetic imaginarium, exclusion

Kristina Hočevar is a poet, she obtained her BA in Slovenian Language and Literature and General Linguistics at the Faculty of Arts in Ljubljana, and currently she works as a high-school teacher at two schools in Ljubljana. (kristinahocevar@hotmail.com)

Povzetek

V intervjuju je predstavljena Majda Kne, sodobna slovenska pesnica in knjigarka, organizatorica kulturnih dogodkov in občasna prevajalka. Kot avtorica dveh svojstvenih pesniških zbirk (izdanih l. 1978 in l. 1980) je zarezala v slovensko literarno zgodovino, njene lezbične verze pa je kot take kontekstualizirala lezbična literarna scena v reviji *Lesbo* šele 20 let po objavi njenega prvenca. Pogovor razgrinja pesnično vstopanje na literarno sceno, odzive na njeno izostreno pisavo in oriše duh časa. Govori o oblikovanju pesničnega literarnega imaginarija ter predstavi njeno razmišljanje o označevalcih literature kot lezbične in druge, o (ne)pomembnosti tovrstnih umestitev literature ter o intervjuvankinem odnosu do osebnih okoliščin v razmerju do pisanja.

Ključne besede: lezbična poezija, literarna scena, vključenost, recepcija, pesniški imaginarij, izključevanje

Kristina Hočevar je pesnica, profesorica slovenskega jezika in književnosti. Trenutno poučuje na Gimnaziji Moste in srednji šoli Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana. (kristinahocevar@hotmail.com)

* Intervju z Majdo Kne je bil opravljen julija 2013.

*pisma prijateljic in ljubic,
ki rastem na strupenih gorah,
po jutru zaživijo te male punčke,
po noči,
na njihove ljubeznive pozdrave bom mislila.*

Odlomek iz pesmi Pot za reko.

Pesnica Majda Kne (1954) je markantna in šarmanтна sogovornica. Marsikomu je znana kot večdesetletna knjigarka. Vidna je tudi kot organizatorica in povezovalka literarnih prireditev, nekaj let pa je za različne medije poročala o knjigah in drugih kulturnih dogodkih. Je občasna lektorica, vstopa tudi v prevajalske vode.

Premalo znano pa je, da s svojima pesniškima zbirkama, *Popisovanje in rondo* (1978) in *Ko bo s čudovito gladkim gibom ukazala finale* (1980), velja za prvo in za lezbično sceno kulturno avtorico lezbičnih verzov v sodobni slovenski poeziji. Pravzaprav je objavljala v večini slovenskih literarnih revij in v nekaterih tujih, zastopana je v nekaj starejših antologijah ter umeščena v *Antologijo slovenskih pesnic 2* (2005) in v antologijo pesmi v prozi (Brvar, 2011), a zdi se, da ji literarna zgodovina ne odmerja pripadajočega mesta. Povsem prezrta ali zamolčana pa je lezbična motivika, ki se v njenih pesmih nespregledljivo pojavlja. Kot lezbična je bila kontekstualizirana njena poezija prvič leta 1998 v reviji *Lesbo*, kjer je bilo objavljenih nekaj njenih pesmi.

Podobno njeni poeziji, ki zgoščene verze zarezuje, je polna vrivkov, motivnega prepletanja z izvirnimi jezikovnimi domislicami in prodornimi miselnimi obrati, je njeno razmišljanje in pripovedovanje o času, ko je stopala na literarno sceno in o sceni danes, poeziji ter življenju sploh.

Majda Kne je pronicljiva in nepopoljšljivo uporna, zdi se enako neprizanesljiva do družbe kot do sebe in do svojega ustvarjanja. Je eklektična prestopnica ponujanih miselnih tirov.

Na začetku najprej – ali kdaj berete svojo poezijo?

Vsake toliko časa, ko kdo kaj napiše ali reče o njej, ko se je kdo spomni ali si jo celo zaželi slišati, moram preveriti, kakšna je. Ko sem šla zaradi najinega pogovora skozi obe knjigi, sem si rekla, da bi lahko bil del poezije pravzaprav zgodnji konceptualizem. Tega sploh nisem načrtovala. Mogoče je tudi tako videti. To mi je prišlo prvič na misel.

V vaši bibliografiji sem zasledila tri naslove – *Ptič iz doline Torgas, Poštarica, Iz dežel ob Nilu* –, ki so bili objavljeni leta 1970; gre torej za vaše rosne objave.

Ja, to so tri ključne zgodnje pesmi, pesmi petnajstletnice. Kar prebrisane, če jih zdaj pogledam. Zanimivo: v mojem razredu na kranjski gimnaziji smo bile tri pesnice. Ena, ki piše in dela tudi veliko drugega, Ifigenija, takrat Zagoričnik, je nedolgo tega izdala novo knjigo pesmi in knjigo kolum. Jaz na približno vsaki dve leti napišem kaj za javno ali zasebno rabo. Tretja sošolka je zelo zanimiva, a je popolnoma prenehala pisati. Ko sem pregledovala šolski časopis, ki sva ga s sodelovanjem drugih nekaj časa urejali s tretjo sošolko, sem videla, da je bil zanimiv, veliko zelo različnih besedil smo objavljali, opazna je likovna oprema, ki je sčasoma, pod drugim uredništvom, še napredovala. Časopis se je imenoval *Kaj*. Ko sem začela v poznejših gimnazijskih letih intenzivno hoditi v Zagreb, sem ugotovila, da imajo tudi kajkavci *Kaj* ...

Kako je prišlo do objave vašega pesniškega prvenca? Kakšen je bil vaš vstop na literarno sceno? Imeli ste namreč veliko revijalnih objav: *Tribuna* (antologija Tribuninega pesništva), *Kaplje, Obrazi, Prostor in čas, Dialogi, Nova revija*.

Revijalnih objav sem imela pred prvo knjigo več kot po njej oziroma po drugi knjigi. Vstop na literarno sceno pa ... kot divji otrok sem imela veliko stvari, poslala sem jih na založbo, kar je dandanes nenavadno, saj moraš imeti koga, da te priporoči. To je bilo tudi takrat dobro, ne pa nujno. Povedali so Franciju Zagoričniku, da je 'ena nekaj poslala', in jaz nisem bila nič navdušena, da bi bil on ali kdorkoli drug mentor in se vmešaval v moje pisanje. Ali sem bila presenečena? Nisem bila presenečena, saj nisem vedela, kako so stvari delovale, zdelo se mi je, da če imaš nekaj napisano in misliš, da bi bilo mogoče za naprej, porineš naprej, in tako je bilo.

Ste takrat študirali?

Ravno sem začela študirati in sem se malo selila. Študirala sem angleščino in filozofijo in zdelo se mi je, da način dela ni zame. Prav pri filozofiji se mi je zalomilo, mislila sem, da počnejo prav to, česar naj ne bi počeli. Zdelo se mi je neumno, da me hočejo indoktrinirati in da je hkrati preveč akademsko. Ta kvazi akademski način mi takrat ni ustrezal, zdelo se mi je, da imam premalo osnov in predznanja. Nekatera predavanja so bila le čvekanje. Jerman na logiki pa je bil recimo krasen, ker ni imel kaj skrivati in je hotel, da vsi razumemo. Bil je očarljiv, znal je povedati težke stvari tako, da si imel izhodišče. Ali Mirko Hribar! Popolnoma sem bila zatrapana v tega čudovitega predavatelja, prvega slovenskega budista. Na primerjalni so mi bila razmeroma všeč predavanja Janka Kosa, ki je ponujal vedenje, ni ga vsiljeval. Študentje in profesorji nismo mogli debatirati na isti ravni, kot so nekateri profesorji pričakovali in so se nekateri sošolci šopirili. Odšla sem na Pedagoško akademijo na slovenščino in knjižničarstvo. Tam so se dogajale drugače hecne in čudne reči, ki niso bile vse samo drugorazredne, kot je v tistih časih veljalo. Profesor Merhar za starejšo književnost, vključno s Prešernom, je imel veličastna predavanja, začetni stavek je z vsemi priredji in podredji, vrivki, vstavki, dostavki, pojasnili in opombami končal na koncu ure. Zdi se mi, da sem ga včasih pri pisanju pesmi nezavedno posnemala. Tudi profesor Tomaževič je bil več kot zanimiv. Večno jezen, da je končal »čez štreko«, torej na drugi strani Ljubljane (PA je bila v Stškem dvorcu, kjer je zdaj glasbena akademija), ne pa na FF, je poskušal biti poseben, inovativen, provokativen, morda tudi konservativen glede na prevladujoče trende na FF. Vsekakor pa so se mi akademske institucije zelo zamerile in ker takrat nisem bila niti malo potrpežljiva, sem odšla in se začela potepati. Najprej sem dobivala na izpitih desetke, potem pa sploh nisem več hodila na izpite. Veliko bolj mi je ustrezal gimnazijski način dela, brez cikličnosti, sklopov, posameznim profesorjem ljubih tem skozi vse leto. Torej šla sem spoznavat tako imenovani svet.

To je izrazito tudi v vaši poeziji, različne pokrajine, barvitost okolja. Poezija polna filmskega, glasbenega, arhitekturnega navezovanja, prisotne so bengalične čutne zaznave, mističnost – seveda poleg referenc oziroma citatov iz literature (Poe, Proust, Mann ...). Ste raziskovali veliko krajev, celin?

Ja, veliko jih je. Toda držim se okolice, pogosto nekaj preberem, literatura me spodbodi, da kam grem, rada grem potem še malo dlje, toda držim se okolice. Najdlje sem bila na Islandiji. Nič nimam proti daljnim eksotičnim krajem. Zmeraj sem šla še kaj potem prebrat s tistega konca in prepoznavala kraje, mesta.

Zaradi vašega pesniškega podoba in vašega imidža v nekem obdobju sem vas povezovala z Azijo ...

Zanimivo je, da se to dogaja še zdaj. Ena od obiskovalk knjigarne me ima kar za tibetansko nuno in je čisto razočarana, ko mi zrastejo lasje in nisem več vsa v oranžnem in rdečem. Seveda sem imela veliko opravka s tistimi kulturami. V moji mladosti so bile »in«, veliko znancev je potovalo v Azijo, jaz nikoli, in me tja niti ne vleče. V študentskem naselju je bilo tudi nekaj Azijcev, čeprav sem se več družila z Afričani in Južnoameričani. Ne, tudi zdaj ne hodim v preveč oddaljene kraje, prej v eksotične kraje za velike popotnike; bila sem recimo velikokrat na Češkem, letos sem bila na Moravskem, Francija po delih ...

Vaši pesniški zbirki sta izšli v letih 1978 in 1980 – sledili naj bi po eni strani novemu, dinamičnemu realizmu, na drugi strani je prisotno obnavljanje historičnih slogov – postmodernizem; Ervin Fritz, Milan Dekleva, Boris A. Novak, Neža Maurer, Saša Vegri, Ifigenija Zagoričnik, *Pesniški almanah mladih*, Berta Bojetu, Mila Kačič. Kako se umeščate, kaj vam je bilo blizu? Kakšno je bilo družbeno in literarno vzdušje v času izida vaših knjig, kakšno je bilo vaše osebno doživljanje tistega časa?

Primerjave takrat in danes nimam, bilo pa je to zame zelo varno obdobje in okolje: študirala sem, imela zagotovljen osnovni denar za preživljanje, znotraj tega okvira sem lahko samostojno ravnala; prišla sem iz okolja, ki mi ni dalo veliko vedenja o tem, kako je priti iz neke izolacije oziroma na svet sem gledala skozi osebne travme. Svet se je na lepem odprl. Še zmeraj sem gobčna in bojovita, takrat pa sem bila tako črno-bela in okolica je zelo hitro ugotovila, kako je, in me sprejela, četudi sem bila absolutist. Kar na lepem sem se lahko odločala, kaj povedati in najbolj preprosto na svetu se mi je zdelo povedati stvari naravnost. Mislila sem, da je tako najpametneje in najbolj pošteno, zdaj ne mislim več tako ...

Da ni več preprosto?

Ta napadalnost z resnico ni več nujno najboljša za vse ...

Spominjam se občutkov, ko je Tito umiral in umrl ... Pričakovanja, da se sesuva, so trajala, dokler se res ni sesulo. Po tistem nikoli več nisem imela občutka, da bi se sestavilo nazaj, žal; v tistih časih, ko je nastajala Slovenija, smo vsi mislili, da bo krasno, res se mi je zdelo, da če bi bilo kaj več pametnih ljudi, tega ne bilo treba. Tako se bomo spet povezali in spet prepirali ... To večno kroženje na mestu in občutek, da se nikamor ne premaknemo, ničesar ne spoznamo, ničesar se nočemo naučiti, niti mi sami, niti nasledniki ... Zdi se mi neumno – če bi bila nekdanja država pametna, bi lahko preživela, pametna pa ni hotela biti, tako kot tudi ta država noče biti pametna. Z literarno sceno pa nikoli na srečo ali nesrečo nisem bila povezana, poznam seveda veliko ljudi, a nikoli nisem bila del teh krogov.

Berta Bojetu, Ifigenija Zagoričnik, Mila Kačič, Saša Vegri in druge umetnice so bile vaša poznanstva, povezanosti? Ali ste našli bližino v katerem od umetniških krogov?

Z Ifigenijo sva bili sošolki, nisva bili silni prijateljici, še vedno se srečava, a to niso redni stiki, razen prek službe v knjigarni ... Seveda preberem večino njenih stvari. Z Milo Kačič sva imeli pred kakimi dvajsetimi leti skupaj literarni večer v knjižnici Šiška in bilo je seveda zelo zanimivo. S Sašo Vegri sva se zgolj srečali, sem jo pa brala; z Berto sva bili nekaj časa sošolki na Pedagoški akademiji. Bila je zelo slikovita osebnost, ki se tudi ni zadrževala, tako da sva imeli

tudi kakšen konflikt, nadvse normalno je to. Nekatere njene pesmi mi niso bile všeč, nad njenim romanom *Filio ni doma* pa sem bila navdušena. Tudi naslednji roman, *Ptičja hiša*, je dober, ampak *Filio* me bolj navdušuje.

Ali bi posebej izpostavili še koga, ki ga nisem omenila? Katero od umetniških scen?

Ja, glasba in film. Tudi sama sem hotela slikati, ampak vse to je povezano s stroški, z družanjem. Če nisi v komunikaciji z drugimi, je pisati še najlažje. Jaz sem se tega naučila šele pozneje. Res sem bila divja, bolj divja kot prepirljiva, bila sem divji otrok. Nisem se znala obnašati, nisem znala komunicirati, v mladih letih, v otroštvu sem bila ves čas nekako zatirana in nisem hotela nikoli več pripadati kakšni skupnosti, kjer se je treba podpirati. Skupine so vedno laskale druga drugi in danes ni drugače. Ker je piščočih čedalje več in ker je v zadnjem času teže objavljanje, se mi zdi podpirati skupine in pripadnost skupini še pomembnejše.

Pravite, da je vključenost v neko literarno sceno zdaj še pomembnejša kot takrat?

Ja, možnosti za samostojno izdajanje, v samozaložbi, je sicer veliko več, ampak to ne velja. Imeti moraš založbo, da je delo resno upoštevano ... Tako da so bila to srečevanja, zaresnega povezovanja pa ni bilo. Še kot gimnazijka sem šla s *Tribuno* na literarni večer v Beograd, skupaj s Tomažem Kraljem, Matjažem Kocbekom, tudi Milanom Jesihom in drugimi ...

Pozneje sem se družila z Lojzetom Kovačičem. Sem zelo zgovorna, lahko pa tudi molčim.

On je bil monologist, velikokrat me je uporabil za poslušalko, zelo zelo veliko je govoril in vredno ga je bilo poslušati. Zelo veliko mi je pomenilo, da sem ga poslušala, ko je na dolgo in široko in zelo natančno pripovedoval o svojem pisanju. Ne glede na to, da je pisal eno in isto knjigo, je ni pisal z lahkoto in o tem je pripovedoval. Šla sva na t. i. kafe in on je govoril, jaz sem pa večinoma poslušala, sam sebi je pripovedoval – dileme, proces ustvarjanja; kar je banalno, nihče ni tako jasno povedal, da je knjiga, literarno delo zjutraj drugačno kot zvečer, sploh če moraš izraziti mnenje o tem. Ta srečanja so bila super. Nikoli nisem hodila na njegove delavnice, bila sem že prestara. Seznanila pa sva se tako, da so me njegovi delavničarji brali, spekli so kruh, prinesli vino in so brali, na koncu je bil žur. Bil je moj priljubljen otroški avtor, otroške grozljivke so bile super. Tako smo se pozneje družili, tudi z njegovo ženo.

Sta glasba in film vaš izraziti pesniški imaginarij? Ali jemljete citate iz teh dveh svetov zgolj zaradi ljubezni do obeh?

Film je pomemben, ker odpira največ možnosti za spraševanje o vzporednih resnicah, vzporednih svetovih, saj se v teh pesmih verjetno vidi, da se bijejo pogledi, pretekli časi s sedanjikom in prihodnjikom, bijejo se spoli, izjave. Zanimivo je, da film to najlažje prikaže. Glasba je bila kanal že v otroštvu. Če se človek sicer ne more odmakniti, ima radio. Ko sem zdaj znova brala svojo poezijo, sem videla, da je velikokrat, res velikokrat in veliko kadriranja, veliko več je filmskega, kot sem mislila. Citati so dobri kot referenca, namesto da podrobno razlagaš; obenem pa so tudi inštrumenti. Nikoli se nisem učila igrati inštrumentov, to je nekaj nepreboleno mojega, ker mi niso dovolili, da bi se učila, tako da sem le poslušalka. Moj učitelj v osnovni šoli je bil Lojze Ajdič, na srednji pa me je učil dolgoletni vodja otroškega in potem mladinskega pevskega zbora Matevž Fabjan – v gimnaziji sem poskušala majčkeno peti v zboru, a sem bila preveč nezanesljiva, negotova, premalo samozavesti sem imela, tisti kratek čas je bil pa fenomenalen. Na Pedagoški akademiji smo imeli skupne predmete z glasbeniki, Aldo Kumer je bil med njimi.

Katera glasba vas je napajala v mladosti in kaj radi poslušate danes?

Gremo zgodovinsko! Moja stara mati je raje poslušala narodnozabavno glasbo kot narodno. Narodnozabavna glasba je menda prav edina, ki je še dandanes ne prenašam. Moji mami je bil silno všeč Mario Lanza. Kancone in razvpite operne arije. V osnovni šoli me je glasbo učil Alojz Ajdič, takrat čisto mlad diplomant akademije, več je bilo teorije kot pozneje v srednji šoli pri znamenitem zborovodji Matevžu Fabjanu, ki nam je rad zavrtel odlomke glasbe, ki smo jo obravnavali. Takrat sem pravzaprav dobila edine osnove glasbene zgodovine in teorije, na Griega, Sibeliusa, Chopina in tudi Liszta (česar se danes malce sramujem) me je navadil radio. V srednji šoli sem poslušala takratno alternativo, nobenih težav nisem imela s to kombinacijo in je tudi še danes nimam, čeprav klasiko raje kombiniram z etnom, jazzom in moderno opero (kolikor lahko sploh pridem do nje). V študentskem naselju je bilo takole: stari rock, Cohen in Waits, Pankrti in DOA, za povrhu pa Bach in Gounodova Missa solemnis. Hubert Bergant je začel prirejati čembalske in orgelske koncerte. V stolnici je bil poleg občutenja vzvišene glasbe še občutek malce prepovedanega. Sedemdeseta pač niso bila naklonjena cerkvi, pa četudi je bil to Bach v Križankah ... Pa obdobje bluesa! Nič se ni izključevalo. Nazadnje avantgarda 20. stoletja, atonalnost in take reči, od koder sem se sicer z največjim veseljem vrnila k zgodnjim obdobjem, ampak še vedno čutim dolžnost obiskati vsaj en koncert Slowindovega festivala.

Kaj pa filmi? Kateri filmi so bili najpomembnejši za vas?

Od nemega filma naprej, v Kinoteko sem hodila redno. Še vedno sem zelo tolerantna, edino mainstreama ne gledam, le če pride v Kinodvor; včeraj sem gledala Jamesa Bonda *Skyfall*, gledala sem tri stare JB, nobenega sodobnega. Zanimiv je bil za kulturološko primerjavo. Gledala sem novo verzijo *Velikega Gatsbyja*, ki pa se mi je zdel popolnoma neprepoznaven. Bond pa se mi je zdel dober, dovolj dobra vsebina.

Osrediniva se spet na vaši knjigi: prvenec *Popisovanje in rondo*, ki je izšel pri založbi Obzorja, Maribor, leta 1978, in *Ko bo s čudovito gladkim gibom ukazala finale*, založbe Mladinska knjiga; pesmi za knjigi ste poslali kar na založbo?

Ja, pesmi za prvo knjigo sem kar poslala na založbo Obzorja uredniku, ki ga nisem poznala. Čez dve leti je izšla druga knjiga pri Mladinski knjigi. Še zdaj ne vem, ker tudi urednika ni več med živimi, ali so mi poslali obvestilo za predstavitev knjige, ker ga dobila nisem. Nekdo me je vprašal o tem, a nisem nič vedela. Potem sem rekla, da tudi ne grem, če mi ne pišejo. Sploh ne vem, kaj se je dogajalo na predstavitvi, bojda je Jerca Mrzel brala iz knjige. Skratka, z založbo nisem imela stikov. Urednika sem spoznala pozneje, bil je nekaj časa moj profesor na knjižničarstvu. Takrat pa nisem bila nikoli na Mladinski, nisem vedela, kako tečejo te reči. Danes se to sliši nenavadno, poslala sem pesmi in dobila korekture in knjiga je izšla.

Kakšna je bila recepcija obeh knjig na takratni slovenski oziroma jugoslovanski literarni sceni, kako se je odzivala kritika, kako jo je označevala?

Glede na to, da sem vstopila oz. padla noter popolnoma divje, nevedno, neotesano, nisem nobenemu kritiku poslala ne knjige ne posameznih pesmi, da bi kaj napisali. Spomnim se, da je o prvi knjigi v *Mladini* pisal Aleš Debeljak, takratna sveža mlada zvezda na literarni in kritiški sceni. Napisal je zelo prijazno besedilo o pesmih, ki da so fine za branje ob popoldanskem čaju

(mislim, da se nekje v knjigi pojavi ta popoldanski čaj), meni pa se je nos povetil, kar žalostna sem bila, saj se mi knjiga ni zdela ravno tako zelo čajna. Tudi zdaj se mi ne zdi. Zelo sem si zapomnila tudi kritika (in pesnika) Simčiča, zapriseženega tradicionalista, ki me je popolnoma raztrgal. Ampak kritiko je utemeljil zelo dobro in nisem bila ne jezna ne nesrečna. Zelo pošteno sva si razdelila teren. Za drugo knjigo sem dobila jugoslovansko priznanje za mlade ustvarjalce Sedam sekretara SKOJa. Nagrade so podeljevali v Zagrebu, najrazličnejši smo se nabrali tam, tudi Janez Pipan recimo, ki se pa sploh ni hotel pogovarjati z mano. Nikoli nisem izvedela, zakaj.

Med profesionalci mi je največ pozornosti namenil Denis Poniž. Naredil je celo nekaj tako norega, da je za antologijo *Beseda se vzdiguje v dim* (sto pesmi za 20. stoletje) izbral mojo pesem za pesem določenega leta. Ne samo njega, tudi urednika bi skoraj kamenjali zaradi te in še nekaterih podobno neprištevnih odločitev in knjiga je hitro izginila iz prodaje. In ne mislite, da sva bila z Denisom kakšna posebna prijatelja!

Je bila vaša pisava pripoznana kot inovativna in izjemno presunljiva s svojimi 'ostrorobimi' verzi?

Spet bom rekla, da se je najbolj poglobil Denis Poniž, kajti Kos me je uvrstil v eno svojih Kondorjevih antologij, potem me je vrغل ven. Pozneje nisem bila več izbrana, sem pa tja je še kdo kaj napisal, verjetno pa bi, če še objavljala, še kdo kaj lepega in dobrega napisal. Če avtor ne piše, je tako, kot da ne obstaja.

»V svoji liriki se odmika od tako imenovane ženske lirike in se zavestno odloča za ironično distanco in iskanje izvirnega poetičnega izraza.« Kakšni so bili takrat označevalci in kaj menite o tovrstnem označevanju – lezbično, žensko idr. pisanje?

Ja, od ženske tako kot od česa drugega ... Če osebno prestrašen človek to prenaša tudi v literaturo, čeprav misli, da ne, ampak če psihoanaliza dobi to v roke, ohoho, predvsem prvo knjigo. Pozneje sem videla nekatere stvari, pa še zdaj jih vidim. Zelo zanimiv literarni večer sem imela v Polju, v bolnišnici. Kako so tam ljudje razumeli stvari, ki jih drugi niso, s katerimi drugi niso vedeli, kaj bi. To se mi je zdelo takrat zelo pomembno.

Kako da ste imeli literarno branje v psihiatrični bolnišnici? Kakšna so bila druga branja?

Nekaj mojih znancev in prijateljic je občasno bivalo tam in ena od njih me je povezala s tamkajšnjo terapevtko. V Polju so imeli tiste čase zelo živahno kulturno življenje (saj je verjetno tako tudi zdaj, ampak na srečo so vsi moji, ki bi se lahko znašli tam, bolj ali manj zdravi in uravnoteženi), galerija, petje, najrazličnejše umetnostne terapije. To je bil eden najboljših, če ne sploh moj najboljši, najbolj resno in zares sprejet literarni večer. Ljudje so poslušali brez zavor, brez predsodkov, v marsičem so se prepoznali in to je bila ena redkih resnih potrditev, da delam prav, da ima smisel, da nekaj pomeni in da je nekaj vredno. Niso mi očitali ne kompliciranja, ne hermetičnosti, ne larpurlartizma, odlično so dojeli ključne teme in točke. Drugače se mi je nemalokrat zgodilo, da so se poslušalci odvrnili, češ da ne razumejo, da sem namerno skrivnostna in nejasna. Ne prav redko sem vabila na branje tudi zavrnila.

Lezbična (literarna) scena jemlje vašo drugo zbirko *Ko bo s čudovito gladkim gibom ukazala finale* za prvo sodobno lezbično poezijo, čeprav že v prvi zbirki *Popisovanje in*

rondo lahko najdemo lezbične motive. Ali bi lahko za poezijo Majde Kne rekli, da ima »lezbični pesniški objekt«? Kako vi berete danes vašo poezijo oziroma kako ste jo pisali – precejšnja eksplicitnost po eni strani, hkrati so objekti tudi moški.

Prav ste prebrali, vendar ni zgolj to. Nisem del scene, ne literarne ne katere druge. Spolna ambivalenca se mi zdi kot bralki zelo očitna. In nikakor tega ne delam zaradi provokativnosti, izzivanja, nagajanja ali morda celo za perverzen hec. Mislim, da je tudi v trditvah, v stavkih brez vprašaja na koncu veliko spraševanja. Na morda še več ravneh, kot se jih zavedam ali jih zmorem ubesediti. Konkretno pa: pred nekaj leti so mi v reviji, katere imena se ta trenutek ne spomnim, nekaj objavili, ne vem pa, zakaj se je sodelovanje popolnoma ustavilo. Sem bila premalo njihova?

Revija Lesbo?

Ja, nekaj jeze sem zaznala. Ampak se s tem sploh nisem ukvarjala. Nisem del scene, kot nisem del marsikatere druge.

Glede česa mislite, da je bila jezna?

Si mislim, da glede tega, kar sem povedala že prej. Nisem se opredelila. Nisem se izrekla. Tudi napisala nisem nič dovolj jasnega. Nisem Brane Mozetič, ki je nedvomni *opinion maker* na sceni. No, seveda ne samo to, ampak z njim sva si prišla večkrat navskriž glede marsičesa. Kar je nenavadno, saj se res ne vidiva velikokrat.

Ja, saj z Branetom Mozetičem sva se pogovarjala o vaši poeziji in je podvomil o tem, da je to nujno lezbično pisanje, potem sem mu citirala nekaj verzov iz vaše druge knjige in rekla, da to gotovo ni sestrsko, družinsko ...

Ne, saj tudi ni, ampak to potem postane včasih problem. Pa ne gre za to, osebno in literarno se bolj ali manj, tudi če še tako zanikaš, na neki ravni prepletata, v literaturi pa sploh, in če je vmes še kakšen konceptualističen, se pa še bolj. Verjetno odpira še druge probleme, ne le vprašanje, ali to sploh so, ali je to ljubezenska, ali je to deklarativna – sem bila pa za: hotela sem sodelovati. Nisem rekla: »Ne, narobe ste me razumeli.«

Torej je šlo za vaše osebno preizpraševanje, ne pa za zabrisovanje oziroma prikrivanje lezbičnega - ni bilo prikrito niti morda zaradi jezikovnih konvencij tistega časa?

Konvencija takrat, tistega časa? Ne, saj je jasno, veliko je prav zapisovanja, opisovanja slik in dogodkov, ne gre za konstrukcije, temveč za prepisovanje realnega življenja, samo težko je reči, da zapisano spada zgolj tja ali drugam. Problem je, da sploh ne spadaš dobro tja ne od zunaj ne od znotraj.

Rekli ste, da je pesniško in osebno lahko problem? Na koga in na kaj se to navezuje?

Problem je morda, da je to pomembnejše kot sam odnos. Ali si npr. reist, budist ... In če se koncentriraš na to, kako spolen si, potem je majčkeno težko, pri drugem je pa tudi težko. Gotovo je bil moj osnovni namen obdelati vse, kar me obremenjuje, muči. Ja, veliko redukcij je, ki so v taki vrsti literature, včasih lahko izpade larpurlartistično, čeprav seveda zase vem, da moja poezija ni, ampak včasih izpade, da je le podobica in nobenega ozadja. Ker je preveč zreducirano.

»Izkoristiti dano psihosocialno situacijo« zapišete v pesmi *Pripovedna tehnika* iz vašega prvenca *Rondo in popisovanje*. Ali ste jo izkoristili?

Glede na vse, ja, preklemsko mi jo je uspelo izkoristiti, ni bilo pa lahko. In zakaj tako redko kaj napišem? Ker sem se naučila govoriti. Ker sem imela toliko težav s pogovarjanjem, s spraševanjem, sem začela zelo uživati v tem, včasih še preveč. Različne vrste govorjenja.

Poglejva verze iz pesmi *Dejstva*: "mati je otovorjena, mati je nekam poslana, mati se pusti precenjevati ..." Kakšno je bilo vaše otroštvo, v kakšnem družinskem okolju ste odrasčali?

Zdaj lahko govorim, to so romaneskne zgodbe ... imela sem bratca, ki je še kot dojenček umrl, tako da sem bila pravzaprav edinka, moja starša sta pri mojih štirinajstih letih naredila samomor, oba; koliko je bilo sporazumno, ne bom nikoli vedela, jaz sem se verjetno posreči izvlekla, ali pa tudi ne, tega ne bom nikoli vedela. Obdobje življenja z mojima staršema je bilo gadno. Potem sem začela živeti s starima staršema po materini strani. Takrat ko sem si rekla, da mi zdaj nihče ne bo več ukazoval, in ko mi je kdo od ubogih starih staršev, ki sta bila čisto v redu osebi, kaj ukazal ali me poskušal vzgajati, sem čisto znorela, se uprla. Saj so bile to tudi najstniške, hormonske reči, ampak je bilo res skrajno poudarjeno. Potem ko sta dvignila roke, sem jih jaz tudi in potem smo kar precej spodobno živeli. Prej sem vedno eksplodirala, ker sem bila neznansko zatiran, prestrašen otrok. Nič zelo posebnega v tej deželi, ampak to doživi vsak po svoje kot vrhunsko katastrofično. Seveda mi je bilo dolgo o tem težko govoriti, po drugi strani imaš v sebi idejo 'mama je mama', rečeš si, uf, saj ju ni več, saj to je pa krasno, se razveseliš in potem cela leta trpiš, ker si na nekaj takega pomislil. Tako da divjaške zgodbe iz tega, kar se je počelo v tej majhni družini, in divjaške zgodbe potem, kar sem počela, da bi nadomestila vse. Ampak če nadomestiš pri trinajstih tisto, kar bi moral občutiti pri petih letih, se kaže čisto drugače, sploh če živiš in se preseliš nazaj v moško okolje, kjer te vsi tako ali tako poskušajo spremljati, ti pa tako perverzno uživaš, da jih provociraš in počneš stvari, dokler te poskušajo zatirati, in jih počneš še naprej, čeprav vidiš, da ti ne ustrezajo, da si jih sit, da sploh nisi ti, samo zato, da se dokažeš. Potem pride študentsko naselje, pride gimnazija, zanj sem se sama odločila, in tam je bilo krasno, ne poznam nikogar, ki bi na gimnaziji tako užival kot jaz. Stara starša nista imela ambicij in zame je bilo pomembno le, da naredim šolo. Vse sem takrat prebrala, kar sem hotela, družila sem se zunaj šole ali v šoli, ves čas sem visela v knjižnici, brala tudi Adlerja, Freuda v cirilici, Dostojevskega in sodobno književnost in potem spet zelo staro.

Rilke je zapisal, da je umetnina dobra, če je nastala iz nuje. Ali je bila za vas poezija nekoč ta nuja? Kaj jo zdaj nadomešča?

Ja. Saj še poskušam kakšne reči napisati, še se pojavi ta nuja, a nisem zadovoljna, polno je osnutkov in to ostaja, ni pa več tako zelo pomembno. Takrat sem si tudi mislila, da ne gre za terapevtske reči, da je to volja do resnice, do oblikovanja, ampak v resnici je notri neznansko veliko terapevtskega. Takrat ni bilo možnosti za neposreden pogovor ali za dopisovanje s kom ... Ne, stvari so se uredile, tistega ni več treba urejati, ugotovila sem, kako delujejo nekateri načini oblikovanja. Tudi tega ni bilo več, žal mi je, zdi se mi, da ne znam. Pisanje na temo se mi je zdelo hecno, kajti nekoč mi je pokojni Hup (Dušan Pirih, op. p.) rekel, da bi lahko napisala kakšno pesem zanj, a je bil popolnoma razočaran (*Hvalnica okrogloprstim*), v prvi knjigi je.

Ko sem vas nagovorila za intervju, ste se tudi sami imenovali nekdanja pesnica.

Ja, na sceni je tako, da moraš ves čas migati, tako da je to tudi majčkeno konverzijsko, da tipaš. Drži, jaz nisem v obtoku. To je scena. Druga pot je, da ne misliš tako, ampak v ospredju je tako. Poslušam nekatere avtorje, ki so pod pritiskom nenehnega ustvarjanja.

Ste po obeh knjigah še kaj objavljali? Vem, da ste napisali pesmi za spremljevalno razstavo ob filmu Jana Cvitkoviča *Archeo*.

Objavljala sem še v nekaj revijah, nimam pregleda. V *Novi reviji*, mislim da, in v reviji *Likovne besede* nekaj starejšega, kar ni bilo v knjigi.

Archeo je bil zanimiva izkušnja – pisati na temo, pisala sem na povabilo. Nisem bila prepričana, kaj bo iz tega. Pozneje sem pisala organizatorki dražbe, kaj je bilo/bo iz tega, pa mi ni odpisala. Razstava je bila v Mostah, v Španskih boricah. Pesmi sem napisala na japonski papir s flomastrom, tako da so se črke razlile in ni bilo berljivo, spodaj je bila pesem potem prepisana. To je cel cikel pesmi. Malo sem bila nastrojena – ja in ne – težave sem imela s tem filmom, tako da sem se potem z zanimanjem ukvarjala z njim. Teže je nekaj napisati, če je vse v redu, laže vidiš, kaj ti ne ustreza, več je arzenala.

Med vašimi zadnjimi deli najdemo prevod knjige Aneja Sama (*Balade zavrženih*, 1995) in spremno besedo k prozi pesnice, pisateljice in slikarke Zuzane Govednik Kraskove.¹ Kako izbirate sodelovanje?

Anej Sam mi je povedal, o čem piše. Potem je nekoliko spremenil vsebino, a sem knjigo vseeno prevedla – a ne z velikim veseljem. To je bila zame dobra šola, da se ne ukvarjam s stvarmi, dokler jih ne vidim, preberem. Šlo naj bi za zgodbe o psih, ne pa o njem. Prevod sem naredila s stisnjenimi zobmi.

Pri Zuzani se mi je zdelo zanimivo, kako hoče predvsem v prozni obliki in deloma tudi v poeziji narediti, kar sem poskušala tudi jaz: združevati različne nivoje, načelne in zgodbene. Zgodbe so za naše okolje sorazmerno nenavadne, ker piše o težavi, ki jo je doživela, vendar je ne doživlja več, nekateri ljudje pa jo še vedno. Ostali sva v stiku. Pri zadnji knjigi, s katero se nisem prav strinjala, je upoštevala moje pripombe, čeprav ni bila vesela. Nekatere pesmi so se mi zdele super.

Prevajalci me včasih povabijo k pisanju za *Buklo*, nedavno sem nekaj pisala, upam, da je besedilo zabavno.

Že vrsto let delate kot knjigarnarka. Vas tudi doma obkroža množica knjig?

Zadnje čase se moram disciplinirati, ker imam v garsonjeri rove knjig. Nihče ne more priti na obisk, sama pa moram zelo previdno hoditi, ker se ne smem zaleteti v kupe knjig. Še vedno hočem kdaj imeti kakšno knjigo, in to takoj. Na potovanjih hočem likovno umetnost, ljudsko in umetno, pa pisatelje s tistega konca, tako da je veliko vsega. V knjigarni nikoli ni bilo lahko delati, ljudje pravijo, da uživaš, povezava knjiga–ljudje me je najbolj zanimala. Zada je veliko stvari, ki niso tako lepe. Ko pa lahko delaš svoje, je še vedno fino.

¹ Gre za spremne besede k romanu *Pre-večnost* (2012), zbirki kratke proze *V ogledalu je nekaj narobe* (2012) in romanu *Eu-ropa* (2007).

Ali kdaj razmišljate o objavi nove knjige?

Veliko dobrega in slabega preberem, ves čas sem notri, nikoli ni dovolj dobro. Banalna reč, časa je toliko, kolikor ga je, služba, intimna zasebna opravila, potem so koncerti, kino ... Kdaj sem si zapisala kaj na kakšen listek, a večinoma sem morala imeti mir. Ko vse drugo uredim, je treba iti spat, to je tudi razlog – nekaj bi morala vreči iz življenja, pa bi se morda zbrala. Včasih se je zgodilo, da sem si po mesecih obiskovanja koncertov, filmov morala vzeti premor. Zdaj pa kar ne mine, sčasoma je tudi vse več ljudi, tudi v službi jih spoznavam in potem nadaljujemo in se pogovarjamo. Očitno za pisanje še ni prave nuje in volje. Če se ozrem nazaj, je bilo včasih res življenjsko pomembno, da gre ven, da dobim distanco, s katero potem ocenim, kaj je nastalo.

Če se vrneva k vaši drugi knjigi, ki ima na lezbični sceni status kultne lezbične poezije – na kaj oziroma na koga se navezuje njen naslovni verz in hkrati eden najlepših pesniških naslovov sploh, *Ko bo s čudovito gladkim gibom ukazala finale*?

To je spet zgodbica. Je ukazala; ne gre za kdorkoli in ni trač zgodbica. Gre za rusko dirigentko Veroniko Dodajevo, ki je prva dirigentka, ki sem jo videla dirigirati simfoničnemu orkestru. Bila je ena prvih ali celo prva dirigentka, ženska, v Ljubljani. To je bila majhna energična gospa, ki je res ukazala in iz tega je nastal naslov. Nisva se poznali, čez leta je še enkrat prišla dirigirat, zanimivo je to, da pride ženska sploh dirigirat v Ljubljano, kajti Ljubljana je zelo konservativna glede tega. In potem je tukaj še glasba, ukazala je finale, ne spomnim se natančno glasbe, dirigentka je bila majhna, povzpela se je na prste in ...

... je pristala v naslovu vaše knjige?

Ja, dobro se sliši, ima zaledje in finale je pomemben, ne samo skladbe, na splošno finale, kjer se stvari končajo, razrešijo, presekajo. Potem ko sem videla naslovnico knjige, sem bila najprej besna, ampak sčasoma se mi je prikupila, je malo zafrkljiva.

Ali lezbično literaturo oziroma produkcijo spremljate?

Nič bolj kot preostalo.

V biografijah umetnikov/ic, pesnikov/-ic je znana tradicija brisanja ali zabrisovanja osebnih podatkov, ko gre za homoerotične zveze, še zlasti lezbičnost ima največkrat status nevidnosti. Medtem ko tudi Irena Novak Popov piše o pomenu biografskih podatkov v svoji antologiji pesnic, je zanimivo, da pri vas ni tovrstnih okoliščin. Kaj menite o tem in kako komentirate oznake, kot so lezbična, ženska, črnska idr. pisava?

To je in fajn je, da je eno polje, en krog. Seveda pa se ne oziram na to, kako je literatura usmerjena, tako da kadar je zgolj izključujoča, mi ni všeč, je pa tako kot ženska ali ne vem kakšna žanrska nasploh. Zame ima popolnoma legitimno pravico, da ima svoje kanale dela, objavljanja, tudi druženja, lahko pa nastane geto, preprosto ne more biti, mora se razširiti.

Kdaj pa je 'izključujoče'?

Pravzaprav ne znam dobro povedati, v literaturi je morda lažje povedati, kako stvari potekajo vzporedno, na več ravneh ... No, bom z druge strani povedala: včasih se mi zdi, da je npr. Brane Mozetič z akcijami in poudarjanjem tega in onega majčkeno nasilen, po drugi strani hvalabogu,

da je nekdo, ker je odločen; to mislim, da je odgovor. Težko je reči samo eno ali drugo, ampak boljše je, da je, kot da se dela, da je samo neke v ozadju, nepomembno in nima volje, da bi se profiliralo. Ne vem, ne znam dobro povedati, kako mislim, da stvari potekajo po več tirih in kateri je pomembnejši. Predstavljam si mešalno mizo, kjer je tako, da če nekaj zanemariš, izgine, če nekaj preveč poudariš, druge barve izginejo. Zdi se mi, da sem na zunaj, ne le na znotraj, netolerantna v tem smislu, da sem prijazna, ker pogosto nisem, vendar celo hočem, da je veliko vsega, drugo pa je, če se izolira. Vendar se je včasih treba izolirati, drugače se utopiš. Težko je reči, ali je to dobro, ali je slabo, ali je srednje dobro. Mora pa biti, če je to vprašanje. Ja.

Ali se vam zdi, da smo lahko glede svoje spolne oziroma seksualne identitete v družbi razbremenjeni? Ali je nepomembna in nima vpliva na naše družbeno življenje?

Ne, tega ne mislim. Je pa ta toleranca pogosto navidezna, ta družba ni prišla zelo daleč, imam občutek, da se precej spreneveda. To so kot pokriti lonci. Parada na primer poteka dokaj mirno v primerjavi s Splitom, Beogradom. Na širšem področju, ko pride pravi, se takoj vidi, kaj pride na plan in je čakalo, da izbruhne. Živimo v nekem kalkulantskem okolju, ko bomo ob pravem času že pokazali, kaj mislimo. Na področju kulture se mi ne zdi bolje, le še bolj zakamuflirano je. Družba bi bila rada fina, nimam nikakršnega zaupanja ne v družbo ne v državo. Po drugi strani pa – imam izkušnjo življenja na vasi, ta družba je včasih veliko bolj sprejela drugačnost kot urbana družba. Svoje so si mislili, a so drugačnost sprejeli v skupnost in to je delovalo. Takemu človeku dolgo ni bilo lahko, ampak ko so se razmerja vzpostavila, so bila stabilna – za primerjavo s tem metropolitnim stanjem, ki naj bi ga živeli tule.²

Viri

BRVAR, ANDREJ (2011): *Brez verzov, brez rim; antologija slovenske pesmi v prozi*. Ljubljana: Beletrina.

KNE, MAJDA (1970): Ptič iz doline Torgas, Poštarica, Iz dežele ob Nilu. *Snovanja* 4(1): 7.

KNE, MAJDA (1978): *Popisovanje in rondo*. Maribor: Založba Obzorja.

KNE, MAJDA (1980): *Ko bo s čudovito gladkim gibom ukazala finale*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

² Dodatna pojasnila Majde Kne, iz korespondence z avtorico intervjuja: »Dobesedni prepis pogovora se je izkazal za mojo nekoliko nadrealistično logogalijo. Tudi sama imam nekoliko težav z razumevanjem. Za vas, druge, je verjetno dadaistično. Začela sem vnašati popravke, da bi intervju dobil zgledno in razumljivo podobo, pa sem si premislila. Če se je Kristina mučila z razbiranjem in zapisovanjem mojega hektično konfuznega preskakovanja s teme na temo, iz časa v čas, če sva se dogovorili, da bova pogovor opravili pač tako, bi bilo pravzaprav trapasto, da začnem likati in frizirati. Bilo bi sicer »do uporabnika prijazno«, avtentično pa ne več.

Ne enačim se vedno s svojim pisanjem (govorim o poeziji, z drugim se je pač verjetno treba), tudi z vsemi izjavami ne, jemljem si pravico, da zagovarjam kako stališče zgolj zato, da bi vas sprovcirala, da bi vam ponudila drug pogled, da bi tudi vam omogočila pripravo čim več argumentov za zagovor, obrambo vašega pogleda na temo. Zdi se mi, da še premalokrat govorim z druge strani in za drugo stran.

ln če že govorim za Lesbo, v pogovoru se nisva dotaknili moških in žensk, ki so mi zagrenili ali polepšali življenje: srečala sem veliko preveč nasilnih, brezobzirnih, manipulativnih, polaščevalskih, dvoličnih ... žensk, da bi jih /nas lahko zagovarjala zgolj zato, ker so/smo ženske. V nobenem okolju se ne počutim popolnoma doma. Morda še najbolj v rahlo negotovem, nejasnem, nevarnem.«

KNE, MAJDA (2013): Pobliski v prevode. Odvratno? Zabavno? Nespoštljivo? Vznemirljivo? *Bukla*, julij–avgust 2013.

NOVAK POPOV, IRENA (2005): *Antologija slovenskih pesnic* 2. Ljubljana: Založba Tuma.

LESBO (1998). Politična, socialna in kulturna revija, štev. 6. junij 1998.

VELIKONJA, NATAŠA in GREIF, TATJANA (2012): *Lezbična sekcija LL, Kronologija 1987–2012 s predzgodovino*. ŠKUC: Vizibilija.